

vercev tedaj je imela tako moč narava zakona, spomin na njegov začetek in samovest človečanstva. Ker je tedaj zakon sam po sebi sv. reč, zato ga ne sme vladati posvetna oblast, ampak sv. Cerkev, ker le njej je dana oblast učiti, kar je svetega.

Pomisliti pa je tudi, da je zakon zakrament, in ravno zato je zakon pri kristijanih plemenita naprava. O sv. zakramentih pa sme le Kristusova Cerkev postaviti in ne gre, to oblast, naj bo tudi le deloma, izročiti posvetni gosposki. To nam jasno dokazuje tudi zgodovina; kajti vedno je ona določevala o zakonu, tudi v časih, o katerih se ne more trditi, da bi bili vladarji z njo o tem porazumljeni. Ali ni abotno misliti, da bi bil Kristus od Poncija Pilata ali od judovskega kralja Heroda dovoljenja dobil, obsojati mnogoženstvo in razdruženje zakona? Ali je mar sv. Pavel od Tiberija, Kalgule ali Nerona dovoljenja dobil učiti, da ločitve in krvna onečistenja niso dovoljena? Pameten človek ne bo hotel verjeti, da je sv. Cerkev dala toliko postav o svetosti zakona, o njegovi nerazdružljivosti, o porokah med sužnjimi in svobodnimi, in da je za vse to dovoljenje dobila od rimskih cesarjev, ki so krščanstvo iz celega srca sovražili, in le na to merili, da bi krščansko vero s silo in mečem uničili. To se posebno še iz tega razvidi, ker cerkveno pravo dostikrat ni bilo enako posvetnemu, in ker so sv. mučeniki Ignacij, Justin, Atenagoras, in Tertulijan mnoge zakone, ki so bili po posvetni postavi dovoljeni, javno za neveljavne proglasili. In tudi potem, ko so krščanski vladarji nastopili, vendar papeži in v cerkvenih zborih zbrani škofje niso nehali, ravno tako svobodno in pravozavestno sklepati o zakonu, kar se jim je zdelo koristno in času primerno, če prav se ni zmirom vjemalo s posvetnimi postavami. Vsakemu je znano, koliko se je sklepalo o sv. zakonskih zadržkih, o obljubah, o zakonih med raznovernimi, o krvni zlahti, o zločinu, o javni poštenosti, na cerkvenih zborih v Illiberi, Arlesu, Kalcedonu, Milevi in na drugih, in kako so bili ti sklepi včasih protivni posvetni oblasti. Vladarji sami si niso v tej stvari nobene oblasti pripisovali, ampak priznali, da o sv. zakonu nimajo družega odločevati, ko svete zapovedi cerkvene o sv. zakonu spoštovati in braniti. In če so kaj določili o sv. zakonskih zadržkih, predstavili so precej, da imajo za to dovoljenja od sv. Cerkve. Vedno so bili navajeni, o prepirih zaradi ločitve ali kake druge sv. zakon zadevajoče stvari poizvedeti razsodbo sv. Cerkve in njej se podvreči. Zato je Tridentinski cerkveni zbor rekel, da ima sv. Cerkev pravico in oblast, določiti zakonske zadržke, ki storé sv. zakon neveljaven, in da zakonske stvari spadajo pred cerkvene sodnike.

Gospodarske stvari.

Krompir.

Zgodovina. Velekoristna rastlina krompir, podzemljica (*Solanum tuberosum*) je od nekaj

doma v Ameriki, namreč na peruanskih in kilijanskih planinah. V Evropo prenesen bil je l. 1584 in v naše kraje še le l. 1730—1740. Sprva so krompir polagali le živini, ker so mislili, da je nezdrav. Še le pred 60—80 leti so ga vsled slabih letin začeli sploh saditi in jesti. Sedaj je krompir najpoglavitejši živež ljudem po hribih in v nekterih nerodovitnih deželah n. pr. na Irskem. Odkar se krompir sadi, še ni bila nikoli po vsej Evropi na enkrat lakota. Zadnja leta začel je krompir hudo gnjiti. Vzrok temu je majhna gliva „krompirjev plesenj“. Raznih zvrstij krompirjevih poznamo uže nad tisoč. Navadno razločujemo krompir v takšen, ki je za človeško jed in v takšen, ki ga le bolj živini polagajo. Zadnji čas začeli so priporočati zraven starih še celo nove sorte. Takaj svetujemo našim gospodarjem opaznosti. Naj ne popuščajo uže udomačenih in kot dobrih jim znanih sort, dokler se ne prepričajo vsaj v malih poskusnjah, da je priporočena nova sorta res boljša. Zlasti ne kaže iz gorkejih krajev od nas kupovati krompirjevega semena. Da pa nekoliko razjasnimo svojim čestitim bralcem razne zvrsti novega krompirja, podamo jim v sledečem nekaj poskusenj, katere je grof Attemsova semenšnica v Gradci (Samencultur-Station in St. Peter bei Graz) v letošnjem ceniku svojem objavila. Pravi: „od nas priporočene sorte smo uže več let sami sadili in naša razsodba o njih dobroti izvira torej iz lastne skušnje. Razločujemo jih v 3 vrste. V prvo vrsto A. stavimo krompir najfinišega okusa, ki je torej pravi najfiniši namizni in salatni krompir. Takšnega imamo zopet 3 sorte, namreč, rani, srednje rani, in pozni krompir. V obročkih pristavljena številka kaže, kder se dotična sorta v vrtnarskem zapisniku popisana nahaja. Dakle A. 1. rani namizni fini krompir: (8) „šesttednik“ beli (Sechswochen, weisse Kartoffel), gomolje podolgovato, najbolj rani izmed vsega krompirja. Semena 5 kilo velja 1 fl.; dalje (12) „rudeča ledvica“ (röthliche Nierenkartoffel), podolgovat krompir, jako okusen (5 kilo 1 fl. 20 kr.), (42) „Biscuit“, bel, okrogel, jako okusen (5 kilo 1 fl. 80 kr.), (46) „Farinosa“, okroglast in močnat krompir (5 kilo 1 fl. 80 kr.), (85) „modri šesttednik“ okroglast, trpežen in jako okusen (5 kilo 1 fl. 80 kr.) A. 2. srednje rani namizni fini krompir: (150) „mehikanska ledvica“ (Mexikan. Nieren) okroglast, dober (5 kilo 1 fl.), (165) „Sago črni“, dober salatni krompir (5 kilo 2 fl. 50 kr.), (179) „Gripple-Castle“, okroglo-valjast, jako izvrsten in okusen (5 kilo 1 fl.); A. 3. pozni namizni fini krompir: (264) „škorjančeva jajč-ka“ (Lerchen-Eier) drobičken, okrogel, močnat in in debelokožnat (5 kilo 1 fl.). To so najfinišje sorte namiznega krompirja, ki se daje le po vrtilah saditi in pridelovati.

K drugej vrsti B. pripada krompir, ki je ob enem dober za človeško jed pa tudi za polaganje živini in za izdelovanje žganjice. Razvrstiti jih hočemo na troje: v rani, srednje rani in pozni

krompir. Dakle B. 1. rani krompir (14) „Vermont“ jako ran, zelo rodovit in okusen, sodi za lahka zemljišča (5 kilo 80 kr.), „Early Rose“ ameriški krompir, za peščenasto ilovico; ta sorta preveč hitro gnjije in tudi rada po zimi zmrzne, tedaj ni dosedanje hvale vredna (5 kilo 60 kr.), (39) „Erfurtski“ krompir, ran, izredno okusen, močnat, debelokožnat in ga torej po vsej pravici nujno priporočamo (5 kilo 1 fl. 20 kr.), (44) „Lubenavski“ beli krompir (Lübbenauer), tudi jako izvrsten, zelo okusen, vrlo rodi vendar le v dobri zemlji (5 kilo 1 fl. 20 kr.) B. 2. srednje rani krompir: (114) „Daberjev“ krompir, jako močnat in vrlo rodovit in zdrav; sodi najbolj za peščenato ilovico (5 kilo 80 kr.), (119) „Fürstenwaldski“ rudeči krompir (Fürstenwälder), svetlo rudeč od zunaj, znotraj pa lepo bel, stara skušena, močnata debelokožnata sorta krompirjeva, stori najbolje v peščenati ilovici, (120) Early Goodrich, ta sorta je najrodovitejša in ker je še vrlo okusna, tudi najboljšega priporočanja vredna, stori v vsakej zemlji (5 kilo 1 fl.), (122) „Late rose“, dobra sorta, sodi vendar le za močna zemljišča (5 kilo 1 fl.), (130) „Snowlake“ ali snežinka, belo-rožnat krompir, močnat, stori le v dobri zemlji (5 kilo 2 fl.), (131) „Kopsel“ gomolje belo, hitro zori, rodi jako obilno in stori v vsakej zemlji, zato bodi zelo priporočena ta zvrst novega krompirja (5 kilo 60 kr.), (178) Patersonov „Oekonomist“ (gospodar), dobro rodovit, lep krompir, sodi za vsako zemljo (5 kilo 2 fl.); B. 3. pozni krompir: (241) „Viktorija“, pripada najizvrstnejšim sortam in rodi v vsakem zemljišči (5 kilo 2 fl.), (255) „Excelsior“ lepo upodobljen, lep in trpežen krompir, ki stori še tudi v srednje dobri zemlji (5 kilo 2 fl.), (304) beli „Siebenhäuser“, bel krompir in izvrsten, sodi za peščenato ilovico (5 kilo 80 kr.), (315) „Peachlow“ ali breskvin cvet, jako rodovitna sorta, zlasti v peščenati ilovici (5 kilo 1 fl. 80 kr.), (317) „Saksonski čebulj“ (Zwiebel sächsische) ima rudečo kožo, belo mečo in pripada najboljšim sortam krompirjevim ter stori v vsakem zemljišči (5 kilo 80 kr.)

Sedaj hočemo še tretjič C. navesti krompirjeve sorte, ki so najbolj rodovite in ki služijo tudi ljudem za jed, vendar še boljše živini za krmo ali žganjarijam za pridelovanje žganjice. Teh sort gomolje je trdo, jako rodovito in veliko. Dakle C. 1. rani krompir: „Eureka“ najbolj rodovitna sorta, ki daje najbolj trdo gomolje, stori posebno v peščenati ilovici (5 kilo 2 fl.); C. 2. pozni krompir: (190) „Česko cvetje“ (böhmische Blüten), rudeč, ima največ skroba v sebi (5 kilo 80 kr.), „Haagove modre rože“, veliko gomolje, jako rodovitna sorta, stori povsod (5 kilo 1 fl. 80 kr.), (200) „Late Goodrich“, gomolje veliko, koža gladka, izvrstna sorta za polaganje, stori povsod (5 kilo 80 kr.), (204) „Bovinija“ ne stori dobro na Štajerskem, tudi v težki zemlji ne (5 kilo 2 fl.), „Idaho“, gomolje jako veliko, močnata in rodovito povsod (5 kilo 1 fl.), (227) „Ponos kalifornijski“ (Stolz von Kalifornien), ta sorta veledobro

rodi v vsakej zemlji, (229) „Van der Veer“, bel krompir, ki povsod izvrstno rodi (5 kilo 1 fl. 10 kr.), (260) zeleni „Heligenstädter“, drobička, trda pa jako rodovitna sorta, ki stori tudi celó v mokrotnih legah, (275) „Marmont“, orjaško pleme, rado rodi, zahteva pa sušno dobro zemljo (5 kilo 1 fl. 20 kr.), (292) „Stolz von Chili“, t. j. ponos chilenski v južni Ameriki, bel in rodovit krompir (5 kilo 1 fl.), (334) „Red-Skin Floorball“ najnovejša jako rodovitna, močnata in trpežna sorta, sodi za težka ilovnata zemljišča (5 kilo 1 fl. 20 kr.). To so krompirjeve sorte, katere je slovita graška grof Attemssova semenšnica poskusila in jih tako priporočuje, kakor je gori navedeno.

Dopisi.

Iz Maribora. (Okrajni zastop) zboroval je 5. aprila t. l. Došlo je 13 slovenskih narodnjakov in 10 nemških liberalcev. Izmed Slovencev so izostali gospodje: Lorber, Vajngerl, Šikar, Mihelič, Ramuta in Mohorko. Navzoči nemški liberalci so se dostojnejše obnašali, nego zadnjič. Načelnik g. dr. Jož. Schmiderer si je izprosil dovoljenja, da v imenu celega okraja in njegovega zastopa pri ces. kralj. namestništvu v Gradci čestita svitlemu cesarju k zaroki cesarjeviča Rudolfa, čemur so navzoči navdušeno pritrdili. Za pregled računov za l. 1878, 1879 in do konca marelja 1880, bili so izbrani gospodje dr. Radaj, dr. Srnec in eden izmed Nemcev, namreč g. Pfriemer. Proračun za l. 1880 bil je sprejet in se bode davkom 5% naložilo kot okrajna doklada to je: polovica manj, kakor lani in predlanskim, ko smo vplačevali po 10%. Dalje bil je sprejet nasvet slovenskega poslanca g. dr. Radaja, naj okrajni odbor skrbi za stanovanje, ki ne bode tako drago, kakor je sedanje v g. Gasteigerjevi hiši, in dalje naj odbor pregleda vse okrajne ceste, v kakšnem stanju da so in kolikor denarjev je neobhodno za nje treba ter naj v prihodnji seji okrajnemu zastopu poroča, da bo veledraga reč vsem jasna. Dovolilo je se dalje 25 srenjam, da smejo več, nego 20% srenjske doklade pobirati. To je žalostno znamenje, da tudi srenje čedalje več denarjev potrošijo. Kaj je temu uzrok? Srenja Zierberg sme 120 fl. srenjskega kapitala porabiti za srenjske potrebe, srenja Radvanjska pa 1400 fl. v zajem vzeti, da pokrije šolski dolg pri svojej tako imenovanej „Wretzl-Dobnigg-ovej“ šoli, o kateri bomo kmalu še natančneje govorili zaradi brezobzirnega nemčevanja slovenskih otrok v njej! Grajščina Fallska želi, naj bi se srenjska cesta od glažute do Ruške steze proglasila za okrajno cesto. Sprejet je bil g. dr. Sernečev predlog, naj se reč pregleda in zastopu poroča, da bo vsem prav, tudi posestnikom velike Lobniške srenje. — Grof Nugent je izvolitev v okrajni zastop odložil ta pa odpoved sprejel. Naj le gre ta italijanski